

Prethodno priopćenje
UDK 316.77:342
(43-64)
Primljeno: 17. 7. 2010.

Vladimira Hebrang*

Ostvarivanje prava na ispravak medijske objave

Sažetak

U radu se analizira zašto u hrvatskome medijskom prostoru pravni subjekti ne ostvaruju ustavno pravo na ispravak semantički štetne obavijesti i devijacije u primjeni pravnih pravila koja bi trebala zaštititi građane i pravne osobe od neistinitih interpretacija u masovnim medijima.

Predmet našeg istraživanja je zahtjev za ispravak neistinitih medijskih objava uređen Zakonom o medijima. Analizirali smo frekvenciju objava označenih s *ispravak i odgovor* u vodećim hrvatskim tiskovinama *Vječernjem listu*, *Jutarnjem listu*, *Nacionalu* i *Globusu*. Temeljni kriterij istraživanja bio je stupanj primjene medijskog prava, a služili smo se kvalitativnim i kvantitativnim istraživačkim metodama, usporednom analizom i studijom slučaja, metodom analize sadržaja i diskursa, utemeljene teorije za identificiranje pojmovno-kategorijalnog sustava i epistemološkog okvira te metodom promatrača sudionika.

Na reprezentativnom prigodnom uzorku dokazali smo hipotezu da oštećene stranke ne mogu ostvariti svoje ustavno pravo na ispravak, a samim time pokušati popraviti neimovinsku štetu nastalu zbog povrede osobnih prava. Zaključujemo, pravni subjekti (pravne i/ili fizičke osobe) ne ostvaruju pravo na ispravak jer glavni urednici i nakladnici ne udovoljavaju zahtjevima za ispravak unatoč imperativnim normama Zakona o medijima i ustavne zaštite ljudskih prava.

Ključne riječi: medijsko pravo, ispravak medijske obavijesti, nadomjesci ispravka, vjerodostojnost medija, javno znanje.

* Autorica je stručna suradnica na Visokoj školi za odnose s javnošću i studij medija Kairos, Zagreb

Preliminary communication

UDK 316.77:342

(43-64)

Received: 17. 7. 2010.

*Vladimira Hebrang**

The right of correction of the media announcement

Summary

The paper analyzes why in the Croatian media area legal entities shall not exercise its right to correct harmfully semantic information and deviations in the application of legal rules that should protect citizens and legal persons.

The subject of our research is the request a correction of false media announcements regulated by the Media law. We analyzed the frequency of publication marked with correction and reply in leading Croatian newspapers *Vesernji list*, *Jutarnji list*, *Nacional* and *Globus*. The basic criteria of the study was the degree of implementation of Media law, and we used qualitative and quantitative research methods, comparative analysis and case studies, the method of content analysis and discourse, grounded theory to identify conceptual-categorical system and epistemological framework and method of participant observer.

On a representative sample we proved the hypothesis that the injured party cannot exercise their constitutional right to a correction, and thus try to fix non pecuniary damages resulting from violations of personal rights. We conclude, legal entities (legal persons and /or individuals) does not exercise the correction right because the editors and publishers do not meet the requirements for correction in spite of the imperative norms of the Media law and the constitutional protection of human rights.

Key words: Media law, the correction of the media announcement, substitute of the right of correction, the media credibility, public knowledge.

* The author is a lecturer at School of PR and media Kairos, Zagreb

Uvod

Pravo na ispravak medijskih objava pripada području osobnih prava zajamčenih i reguliranih međunarodnim i nacionalnim normama. Ustav Republike Hrvatske kao osobne slobode i prava navodi: „Jamči se pravo na ispravak svakomu komu je javnom viješću povrijeđeno Ustavom i zakonom utvrđeno pravo.” (članak 38. Ustava Republike Hrvatske¹). Temeljna ljudska prava, kojima pripada i pravo na ispravak, obvezan je poštivati svatko, a ne samo država.²

Pravni institut ispravka medijskih objava pripada pravnoj grani građanskog prava, a unutar te grane disciplini medijskog prava.

Domaće pravo ne definira pojam *medijsko pravo*. Pojam *mediji* definira *Zakon o medijima* kao novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletext i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike (čl. 2. Zakona o medijima³).

U širem smislu medijsko pravo obuhvaća svaku pravnu normu i svaku pravnu ustanovu koja se odnosi na medije, a u užem smislu odnosi se samo na one pravne norme i ustanove koje su nastale ili nastaju u vezi s djelatnošću medija.⁴ Tako sintagma hrvatsko medijsko pravo obuhvaća i sve međunarodne konvencije i globalne strukovne kodekse koji su u korelaciji i uzročnosti sa strukovnim i korporacijskim kodeksima medijskih zanimajnskih skupina (novinari, fotografi, snimatelji i dr.).

Jedno od temeljnih načela medijskog prava je sloboda medija. Što podrazumijeva sloboda medija detaljno je definirano člankom 3. Zakona o medijima (dalje u tekstu: ZOM), a neka od sloboda su sloboda izražavanja mišljenja, neovisnost medija, sloboda prikupljanja, istraživanja, objavljivanja i raspačavanja informacija u cilju informiranja javnosti te pluralizam i raznovrsnost medija itd. Dakle, sloboda medija obuhvaća slobodu izražavanja mišljenja, slobodu informiranja i profesionalno-institucionalnu slobodu medija.⁵

¹ NN 85/10

² Gavella, Nikola: *Osobna prava I*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000., str. 20.

³ NN 59/04

⁴ Vodinec, Vladimir: *Pravo masmedija*, Fakultet za poslovno pravo u Beogradu, Beograd, 2003., str 9.

⁵ Isto, str. 27.

Zbog devijacija u medijskom području još je 1947. američka Komisija za slobodu medija u izvješću *Sloboda i odgovornost medija* dala okvir za društvenu odgovornost medija s pet funkcija medija koje su trebale smanjiti medijsku destrukciju interpretacije stvarnosti pod pritiskom političko-tržišnih odnosa.⁶

Prava osobnosti i sloboda medija mogu se sukobiti, tj. mogu se pojaviti kao ograničenje jedno drugome, najčešće je mogući sukob s pravima na čast i ugled, privatnost i identitet.⁷ O sukobu prava osobnosti i slobode medija govori se u situacijama kad se pravo izražavanja ostvaruje na štetu osobnih prava, a to su slučajevi protupravnih nasrtaja na osobna prava pojedinca. Primjerice, protupravno postupanje postoji kada se dezinformacijama vrijeđa nečija čast i ugled, a nedopuštenim objavljivanjem podataka iz privatnog života ili fotografija, osobnih zapisa (sms poruka) itd. bit će povrijeđeno pravo na privatnost. Upravo ustavno pravo na ispravak medijske obavijesti trebalo bi omogućiti ispravljanje štetnih posljedica protupravnih medijskih nasrtaja na pojedina osobna dobra. Kako bi se eventualno umanjila šteta nastala nedopuštenim nasrtajem na osobna dobra, nužno je primijeniti institut ispravka na zakonom propisan način.

Istraživački problem i metode

U slučaju povrede osobnih prava, časti i ugleda neistinitom medijskom objavom pravnom subjektu (oštećeniku) stoji na raspolaganju nekoliko instrumenata kaznenopravne i građanskopravne zaštite. Kaznenopravna zaštita moguća je u slučajevima kada je neistinitom medijskom objavom počinjeno kazneno djelo klevete, uvrede, iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika. U okviru građanskopravne zaštite može se temeljem Zakona o obveznim odnosima postaviti kvazinegatorijski zahtjev⁸, zahtjev za naknadu neimovinske štete, zahtjev za stjecanje bez

⁶ Usp. Hebrang, Branko, Hebrang, Vladimira: Neki vidovi odnosa društvene odgovornosti medija i potreba profesionalizacije u medijskom području, *Mediji i društvena odgovornost*, Sveučilište u Zagrebu Hrvatski studij, Zagreb (o funkcijama medija vidjeti pozivnu bilješku 33.)

⁷ Usp. Vodinelić, Vladimir, navedeno djelo, str. 79.

⁸ Svatko ima pravo zahtijevati od suda ili drugog nadležnog tijela da naredi prestanak radnje kojom se povrijeđuje pravo njegove osobnosti i uklanjanje njome izazvanih posljedica (članak 1048, ZOO-a, NN 32/2005).

osnove ukoliko je povredom osobnog prava stečena određena imovinska korist i zahtjev za objavom presude, ispravka, povlačenje izjave kojom je povreda učinjena ili nešto drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom novčanom naknadom. Temeljem ZOM-a oštećenik može podnijeti zahtjev za ispravak ili odgovor, a pravo na ispravak može ostvarivati i u sudskom postupku.

Glavni cilj rada jest spoznati stupanj primjene zakonskoga instituta ispravka dezinformacija pronesenih u hrvatskim tiskovinama i pojavne oblike hibridnih ispravaka, tj. prikrivenih ispravaka.⁹ U empirijskom istraživanju testirana je hipoteza: visok je stupanj devijacije u primjeni pravnih pravila koja bi trebala zaštititi pravne subjekte od semantički štetnih obavijesti u vodećim hrvatskim tiskovinama jer nakladnici izbjegavaju uporabu instituta ispravka. Pomoćna hipoteza glasi da nakladnici i glavni urednici postupaju protupravno kada objave prikriveni ispravak.

Temeljni kriterij istraživanja bila je primjena ustavnih i zakonskih odredbi o institutu ispravka u vodećim hrvatskim tiskovinama. Ukratko je objašnjen koncept ispravka kao zakonskog instituta za ispravljanje negativnih oblika obavijesti u hrvatskom, austrijskom i njemačkom pokrajinskom zakonodavstvu. Primjena instituta ispravka testirana je na prigodnom istraživačkom uzorku koji tvore 72 medijske objave u kojima smo analizom sadržaja i analizom diskursa identificirali komunikacijsku namjeru ispravka određene medijske objave. Usporednom analizom i studijom slučaja ustanovili smo odstupanja između prisilnih zakonskih normi instituta ispravka i uredničke prakse na tekstovima iz istraživačkog uzorka. Metodom utemeljene teorije identificirali smo pojmovno-kategorijalni sustav i epistemološki okvir pojavnih oblika hibridnih i/ili prikrivenih ispravaka, a metodu promatrača sudionika primijenili smo u odvjetničkoj praksi.

⁹ Hibridni ispravak tvore tekstovi u kojima se ispravlja neki pogrešni podatak ili dezinformacija tako da u nadnaslovu ili naslovu nije navedeno da se radi o ispravku. To ujedno može biti i prikriveni ispravak jer ispravlja neku neistinu ali bez izravnoga poziva na ustavna i zakonska prava oštećenika i primjene Zakona o medijima.

Ispravak prema Zakonu o medijima

Prema ZOM-u svatko ima pravo zahtijevati ispravak objavljene informacije kojom su povrijeđena njegova prava ili interesi. Za razumijevanje ove pravne norme potrebno je razumjeti zakonsku definiciju pojma informacija i kakva spoznajna obilježja obavijest treba imati da bi se mogao zahtijevati ispravak.

Informaciju definira ZOM kao podatak, tekst, fotografiju, crtež, karikaturu, film, usmeno izvješće, vrijednosni sud ili drugi prilog objavljen u mediju.¹⁰ Kolokvijalno, informacija je (lat. *informare*, dati oblik, predočiti) podatak o nečemu¹¹, a zapravo je značenje koje se pridružuje podacima uz pomoć poznatih konvencija što se koriste za njihovo interpretiranje.¹² Znanstvena definicija informacije tiče se značenja koje se pridružuje podacima, a što ispravljamo negativni su oblici obavijesti nastale narušavanjem integriteta podataka: a) kao dezinformacija (protuobavijest) ako je namjerno stvorena semantičkom manipulacijom ili b) pogriješna obavijest ukoliko je nastala bez zle namjere.¹³ Medijska obavijest je informacija objavljena u masovnim medijima kao nefikcijski prikaz stvarnosti u kojemu iskazana izjava mora biti istinita, iskazivanje mora biti ispravno s obzirom na neki normativni kontekst, a simbolički iskaz treba relevantan.¹⁴

Potrebno je razlikovati informaciju od vrijednosnog suda. Vrijednosni je sud osobno mišljenje o nekome ili nečemu (npr. on je nesavjestan). Može postati činjenica ako se odnosi na neki konkretan događaj koji je podložan dokazivanju (npr. on je nesavjesno upravljao društvom). Ne može se dokazivati jer ne može biti istinit ili neistinit, već samo ispravan ili neispravan, stoga predmet dokazivanja može biti samo

¹⁰ Članak 2. Zakona o medijima

¹¹ Klaić, Bratoljub: Rječnik stranih riječi, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 588.

¹² Usp. Tuđman, Miroslav, Boras, Damir, Doveden, Zdravko: Uvod u informacijske znanosti, Školska knjiga, Zagreb, 1993.

¹³ Protuobavijest pripada promidžbenomu diskursu (odnosi s javnošću) a u komunikacijskome procesu to je «sustavan pokušaj oblikovanja percepcije, manipulacije spoznajama i upravljanje ponašanjem da bi se postigla reakcija u promicanju željene nakane propagandista.» Usp. Jowett, G.S., O'Donnell, V.: Propaganda and Persuasion, Thousand Oaks: Sage Publications, 1999, str. 6.

¹⁴ O tome detaljnije vidjeti Tuđman, Miroslav: Obavijest i znanje, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 1990.,str. 90 – 95.

činjenica.¹⁵ Informacija se ne može odnositi na vrijednosni sud jer informacija je isključivo u korelaciji s činjenicom za razliku od vrijednosnog suda koji je najčešće mišljenje o činjenicama pa stoga nije dovoljno jasno zakonsko određenje pojma informacije.

Zavisno o kojem pravnom sustavu ispravka se radi, ispravljati se mogu činjenice (germanski sustav), ali i vrijednosni sudovi (romanski sustav).¹⁶ Prema ZOM-u ispravljaju se netočne ili nepotpune informacije, dakle samo činjenice jer one se mogu dokazivati i tuženik može dokazivati istinitost objavljenih informacija. Iz ovoga proizlazi da je prihvaćen germanski sustav ispravka. Kako je u ZOM-u informacija utvrđena i kao vrijednosni sud, primjenjuje se romanski sustav jer se i za vrijednosni sud može zatražiti ispravak.¹⁷

Austrijski Zakon o medijima (*Mediengesetz*) propisuje, slično kao i ZOM, da ispravak mora sadržavati činjenice kojima se osporava medijska objava ili mora biti dopuna medijske objave ili se na neki drugi način odnosi na netočne medijske objave (§ 9., stavak 3.¹⁸).

Povrijeđena prava ili interesi nekog subjekta medijskom informacijom drugi su uvjet za primjenu zakonske norme o pravu na ispravak. Dakle, objavom informacije nastalo je protupravno stanje (jer su povrijeđena prava ili interesi) pa ispravak ima zaštitnu funkciju.

Objava ispravka može se zahtijevati u roku od 30 dana od dana objave informacije (članak 40. ZOM-a). Dan objave u tiskovinama je dan kad se određena tiskovina pojavi na tržištu u svom materijalnom obliku, tj. u elektroničkom na internetu. Internetske publikacije razlikuju se od tiskovina jer je za taj format medija bitno koliko dugo ispravak treba biti dostupan korisnicima.¹⁹ Postavlja se pitanje što je s početkom roka u slučaju medijske objave na internetu. Ukoliko je naznačen dan objave internetske medijske obavijesti rok od 30 dana, početak će teći od dana objave. U slučaju kad nije naznačen dan objave u internetskom mediju, smatramo da bi rok trebao teći od dana saznanja za medijsku objavu s

¹⁵ Dobar primjer razlikovanja vrijednosnog suda i činjenica nalazimo u praksi Vrhovnog suda SAD-a koji je zauzeo stav da se Prvi amandman Ustava SAD-a ne odnosi na mišljenje objašnjavajući da je tzv. tržište ideja (*marketplace of ideas*) nepovredivo i da se mišljenje ne kažnjava. Usp. Rodney A. Smolla: *Free Speech in an open society*, Alfred A. Knop Inc., New York, 1992., str. 53.

¹⁶ Prančić, Vicko: Pravo na ispravak objavljene informacije i pravo na odgovor na objavljenu informaciju prema Zakonu o medijima, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, Vol. 58, 2008., No 5., str. 1238.

¹⁷ Isto, str. 1241. Prančić smatra da je prihvaćen samo germanski sustav.

¹⁸ <http://www.ris.bka.gv.at> (15. listopada 2009.)

¹⁹ Prančić, Vicko, navedeno djelo, str. 1255.

obzirom da je svaki dan novi dan objave jer internetsko publiciranje nema vremenskih ograničenja.

Bolje rješenje u slučaju ispravka u internetskim publikacijama sadrži austrijski zakon. Prema austrijskom zakonu u slučaju medijske objave na internetskoj stranici ispravak mora biti dostupan mjesec dana. U slučaju da je medijska objava dostupna dulje vrijeme, ispravak ili odgovor moraju biti dostupni dok god je dostupna i medijska objava na koju se oni odnose i jedan mjesec dulje nakon brisanja medijske objave iz internetske publikacije (§ 13., stavak 3a).

Ispravak se ne odnosi samo na ispravljanje pogriješnih tvrdnji ili netočnih navoda u objavljenoj informaciji, već i na iznošenje činjenica i okolnosti kojima povrijeđeni pobija ili s namjerom pobijanja bitno nadopunjuje navode u objavljenom tekstu (članak 40. ZOM-a). Međutim, ispravak ne smije biti nerazmjerno dulji od informacije na koju se odnosi, osim ako se ispravak odnosi na klevetničke ili uvredljive navode (članak 42. ZOM-a). Ukoliko je uz informaciju koja se ispravlja objavljena i fotografija, onda se i ona vrednuje kao informacija što treba uzeti u obzir prilikom duljine ispravka.

Mediengesetz taksativno navodi slučajeve kad ne postoji obveza objave ispravka koji su slični razlozima prema ZOM-u, s time da se u austrijskom zakonu kao razlog neobjave navodi još i reklamiranje za poslovne svrhe.²⁰ Slično kao i austrijski zakon, pokrajinski njemački Zakon o medijima (*Landespressegesetz Baden-Württemberg*²¹) propisuje da se ispravak neće objaviti ako je u funkciji promidžbe.

Smatramo da je za postizanje pravnih učinaka ispravka najvažnije vrijeme i način objave ispravka. Ispravak mora biti objavljen u prvom, a ako stigne prekasno u sljedećem izdanju nakon primanja ispravka, bez promjena na istom ili istovrijednom mjestu programskog prostora i na isti ili istovrijedan način na koji je bila objavljena informacija na koju se ispravak odnosi (članak 41. ZOM-a). Ukoliko se ispravak objavljuje u internetskom mediju, onda bi se ispravak morao povezati linkom s dezinformacijom na koju se odnosi (članak 41. stavak 4. ZOM). Razloge objave ispravka na ovaj način uspješno je objasnio njemački Ustavni sud.

²⁰ S obzirom da ZOM ne propisuje ovaj slučaj kao razlog neobjave ispravka, u tjedniku *Globus* je javnosti poznat odvjetnik V.M., kao reakciju na medijsku objavu o njemu, kao ispravak naveo svoje cjelokupno školovanje i osobe koje je zastupao iako to nije bilo u korelaciji s medijskom objavom zbog koje je tražio ispravak.

²¹ Našli smo 16 pokrajinskih zakona o medijima, u radu smo kao primjer izdvojili zakon jedne pokrajine. Vidi: <http://dejure.org/gesetze/LPresseG> (15. listopada 2009.)

Ustavni sud navodi načelo *jednakosti oružja (sredstava)*²² objašnjavajući važnost postupanja, tj. objave ispravka sukladno § 11. stavku 3. Zakona. Svrha *jednakosti oružja* je da ispravak postigne jednaku pozornost kao i prva obavijest na koju se ispravak odnosi. *Jednakost oružja* zajamčena je kad se osigura da će ispravak imati jednaku mogućnost doprijeti do kruga čitatelja približno kao i prva obavijest koja se ispravlja. Obveza medija za objavom ispravka u sljedećem izdanju na istome mjestu u interesu je podnositelja jer mu se tako omogućuje izraziti svoj stav u odnosu na prvu objavu pred istom publikom, po mogućnosti, s jednako jakim značenjem publiciranja.²³

Osim ispravka pravni subjekt može temeljem ZOM-a zahtijevati i odgovor na objavljenu informaciju.²⁴ Odgovor je tekst ili poruka istovjetne prirode i duljine kao i objavljena informacija kojom se poriču ili u biti ili bitno nadopunjuju sporni navodi o činjenicama i podacima u objavljenoj informaciji (članak 56. ZOM-a).

Koja je razlika između instituta ispravka i odgovora? Prva bitna razlika je u svrsi. Ispravkom se ispravlja netočne ili nepotpune informacije (dezinformacije), a odgovorom se poriču ili nadopunjuju sporni objavljeni navodi u funkciji javnog dijaloga. Dakle, tvrdnje na koje se odgovor odnosi ne moraju nužno biti netočne niti moraju biti protupravne, tj. odgovor se može odnositi i na tvrdnje koje nisu protupravne (kojima se ne vrijeđaju prava i interesi pravnog subjekta), odgovorom se može objasniti širi kontekst.²⁵ Za razliku od odgovora kojim se omogućava objava mišljenja i drugoj strani, ispravak se uvijek odnosi na

²² Njemački: Waffengleichheit

²³ Der in § 11 Abs, 3 HbgPrG verankerte Grundsatz der Waffengleichheit gebiete vielmehr, daß der Gegendarstellung der gleiche Aufmerksamkeitswert zukomme wie der beanstandeten Erstmitteilung. Waffengleichheit sei nur dann gewährleistet, wenn sichergestellt werde, dass die Gegendarstellung die Chance erhalte, einen annähernd dem der Erstmitteilung entsprechenden Leserkreis zu erreichen. Die Verpflichtung der Presse, Gegendarstellungen in der nächstfolgenden Ausgabe an gleicher Stelle abzdrukken, bestehe vorrangig in Interesse des Betroffenen, dem durch das Entgegnungsrecht ermöglicht werden solle, mit seiner Darstellung zu den ihn Behauptungen vor möglichst gleichem Publikum mit möglichst gleich starker publizistischer Wirkung zu Wort zu kommen. Vidjeti odluku Ustavnoga suda donesenu u postupku u svezi s Karolinom od Monaka i objavljenu na <http://www.telemedicus.info/urteile/214-1-BvR-186193.html> (15. listopada 2009.)

²⁴ „Zainteresirana fizička ili pravna osoba ima pravo podnijeti zahtjev glavnom uredniku da besplatno objavi njegov odgovor na objavljenu informaciju u kojoj je spomenuto njezino ime, odnosno naziv ili je na neki drugi način s njom u izravnoj vezi.“ (Članak 56. ZOM-a.)

²⁵ „Kad ne bi bilo priznato pravo na odgovor, subjekt informacije ne bi imao osiguranu priliku da istoj publici koja je saznala za štetno sposobnu informaciju o njemu predoči svoje drugačije viđenje dotične stvari kojom se informacija o njemu bavi.“ Vidjeti: Vodinec, Vladimir, navedeno djelo, str. 96.

objave protupravnih informacija, tj. dezinformacija pa stoga uvijek ima zaštitnu funkciju.

Vjerojatno je najvažnija razlika između ispravka i odgovora u dokazivanju istine. U ispravku se moraju navesti podatci i činjenice kojima se dokazuje neistinitost objavljenih dezinformacija u javnome znanju. Odgovor može biti neutralan, ne mora se temeljiti na činjeničnim tvrdnjama, može se temeljiti samo na tvrdnji da je objavljena informacija točna ili netočna. Prema tome, odgovor ne pruža zaštitu kao ispravak jer ne omogućuje rasvjetljavanje stvari, tj. otkrivanje istine, već djeluje samo snagom svoje uvjerenosti, a ne istinitosti.²⁶

Razlika postoji i u načinu objave odgovora. Odgovor ne mora biti objavljen na istom ili istovrijednom mjestu programskog prostora kao ispravak, a ZOM ne propisuje na kojem dijelu programskog prostora odgovor treba biti objavljen. Odgovor može biti objavljen na najmanje zamjetnom dijelu programskog prostora čime se umanjuje komunikacijska snaga djelovanja odgovora.

Smatramo da pravni institut ispravka jedini osigurava jednoznačni iskaz o spornome sadržaju jer ispravlja negativnu obavijest s komunikacijskom namjerom utvrđivanja vjerodostojne interpretacije. Zašto je to važno? Ispravkom obavijesti svim budućim autorima, koji poštuju načelo općega dobra u informacijskom prostoru, imperativno se nameće uporaba istine namjesto laži u interpretaciji spornoga zbivanja. Kad medijski nakladnik izbjegne primjenu instituta ispravka i tako onemogućiti Ustavom i ZOM-om propisanu zaštitu osobnih prava, pravni subjekt trebao bi pokrenuti sudski postupak za ispravljanje protuobavijesti i postupka za naknadu (popravljanje) štete.

Svrha ispravka i važnost ispravka za formiranje socijalne percepcije

Ispravak se općenito definira kao promjena koja ispravlja pogriješku.²⁷ Neposredna svrha ispravka je ispravljanje netočnih ili

²⁶ Vodinelić, Vladimir, navedeno djelo, str. 100.

²⁷ Šonje, Jure (ur.): Rječnik hrvatskog jezika, Školska knjiga/Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb 2000., str. 374.

nepotpunih navoda u objavljenoj informaciji.²⁸ Posredna svrha ispravka je u tome što se ispravljanjem netočne ili nepotpune informacije pruža zaštita povrijeđenim pravima osobnosti određenog subjekta tako da se nastoje ukloniti pravne posljedice prouzročene neistinom medijskom objavom. Pravne posljedice neistinite objave sastoje se, osim u povredi osobnih prava, i u stvaranju iskrivljene društvene predodžbe o osobi oštećeniku. Paradoksalno je da ispravak medijske obavijesti ne može ukloniti moguće štetne obavijesti pronesene neistine jer komunikacijska namjera i semantika poruke ostaju zabilježene u društvenoj svijesti, tj. postaju dio javnoga znanja. Zeno Zencovich primijetio je da odgovor na informaciju znači samo to da se tri puta sluša ružna vijest: prvi puta kad je daje medij, drugi put kad odgovara građanin i treći put kad redakcija na odgovor daje svoj komentar.²⁹ Ipak, zastupamo stajalište da bi trebalo uvijek primjenjivati institut ispravka radi pružanja mogućnosti za valjanom interpretacijom stvorene fikcije o nekom zbivanju.

Ispravak medijske obavijesti, osim pravnozaštitne funkcije, ima i funkciju pri stvaranju socijalne percepcije. *Ratio* zakonske norme da ispravak mora biti objavljen na istom ili istovrijednom mjestu, na isti ili istovrijedan način na koji je bila objavljena dezinformacija na koju se ispravak odnosi jest taj da se utječe na ispravljanje negativne, netočne percepcije koja može biti stvorena o nekome ili nečemu temeljem netočnih medijskih objava. Istovrijedan način odnosi se na neverbalne komunikacijske elemente poput veličine naslova, mjesta objave (prva ili neparne stranice koje slijede logiku listanja novina) da bi prvi opažaj ispravka mogao pobuditi pozornost približno jednaku izvorniku. Smatramo da u semantičko-komunikacijskome smislu nema niti sredstva niti načina kojim se moguće štetne posljedice objavljene neistine mogu otkloniti. Tako je u istraživanju o komunikacijskoj učinkovitosti ispravka utvrđeno da se najbolji pozitivni učinak može postići ispravkom autora. Skupini ispitanika (N=274) bile su predočene dezinformacije koje su određenu osobu prikazale u negativnom svjetlu, a nakon toga pokazan im je ispravak subjekta na kojega se dezinformacija odnosila, neutralne osobe i autora objavljenog teksta. Prema rezultatima analize najučinkovitiji je bio

²⁸ Članak 40. Zakona o medijima (NN 59/04).

²⁹ Radolović, Aldo: Odnos prava osobnosti i medijskog prava, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, (2007.) Vol. 28, 2007., br. 1., str. 36.

ispravak autora objavljenih dezinformacija, a ispravak oštećenog subjekta nije znatno utjecao na poboljšanje socijalne percepcije o njemu.³⁰

Nadomjesci ispravka

Istraživanjem smo utvrdili da u vodećim hrvatskim tiskovinama *Večernji list*, *Jutarnji list*, *Nacional* i *Globus* nije u promatranom razdoblju (prvih šest mjeseci 2009.) bio objavljen niti jedan ispravak dezinformacije u zakonskoj formi, već su ispravci objavljeni pod egidom rubrika *pisma uredništvu*, *ispravci i objašnjenja*, *reagiranje*, *pisma čitatelja*. U nastavku ćemo analizirati značenje i pravno djelovanje navedenih nadomjestaka ispravku.

Naslov rubrike *Pisma uredništvu* semantički je neutralan pa će samim time privući slabiju pozornost čitatelja. Naime, pomniju i zainteresiranost čitatelja privući će prije svega naslov teksta. S obzirom da rubrika *Pisma uredništvu* nije u korelaciji s objavljenim dezinformacijama, objavljeni tekstovi mogu se odnositi na bilo koju temu, pa postoji visoki stupanj vjerojatnosti da će prosječni čitatelj takve objave u potpunosti zanemariti. Također, *pisma uredništvu* objavljuju se na manje zamjetnom i čitatelju uglavnom nezanimljivom dijelu tiskovine pa tako pridobivaju manju pomniju čitatelja.

Za objave u rubrici *Ispravci i objašnjenja* možemo reći da po načinu objave samo semantički podsjećaju na institut ispravka kako je propisao ZOM. Naslov rubrike stvara mentalnu predodžbu da se radi o programskom prostoru za ispravak dezinformacija, no kad bi tu i bio objavljen ispravak, bio bi ispunjen samo uvjet da se iz naslova mora vidjeti *ispravak*, ali drugi zakonski uvjeti (objava ispravka na jednakom ili jednako vrijednom mjestu, objava bez skraćivanja i u neizmijenjenom obliku i u prvom sljedećem broju) ne bi bili ispunjeni. Premda je naslov rubrike *Ispravci i objašnjenja*, u svakom tekstu ispravka uredništvo je naznačilo da se radi o reagiranju, a što je bitno različito od ispravka, tj. reagiranje uopće nije zakonom propisan institut.

³⁰ Ljubotina, Damir, Dubravac, Jozo: Djelotvornost naknadnog ispravka negativnih informacija. Kakva je stvarna snaga demantija? Knjiga sažetaka sa 16. godišnje konferencije hrvatskih psihologa, Poreč, 1. – 4.10.2007., str. 38. – 39. i iz razgovora s docentom Filozofskog fakulteta u Zagrebu Damirom Ljubotinom u Zagrebu 11. rujna 2009.

Treći korišteni nadomjestak ispravka jest *reagiranje*. Reagirati u jezičnome diskursu znači refleksno djelovati na podražaj, odgovoriti, pružiti otpor,³¹ a u medijskome bi trebalo biti u funkciji dvosmjerne obavijesti jer tiskovine su po komunikacijskoj funkciji jednosmjernan medij. Kad uredništvo otvori dio stranica za polemike i pisma čitatelja kao reakcije na medijske poruke, u demokratskome društvu to je dodatna vrijednost za razbijanje diskursa monologa entiteta društvenih elita.

Sama riječ *reagiranje* ukazuje da je svrha reakcija čitatelja na objavljenu informaciju ili na ono što nije objavljeno. U ovom slučaju ne znamo radi li se o ispravku, dopuni ili o nečemu trećem. Dakle, reakcija se ne mora temeljiti na činjenicama, može biti istinita ili neistinita, a mogla bi obuhvaćati i vrijednosne sudove. Reagiranje nema zaštitnu funkciju, nakon objave reagiranja i dalje može biti otvoreno pitanje što je istina.

Naposlijetku, četvrti je nadomjestak instituta ispravka rubrika *Pisma čitatelja*. Za pisma čitatelja vrijedi sve što smo naveli kod *Pisma uredništvu*.

Primjena instituta ispravka u praksi

Kako bismo provjerili koliko se u praksi primjenjuje institut ispravka na način propisan ZOM-om, tj. na koji se način provodi, analizirali smo pojavu zahtjeva za ispravak u hrvatskim vodećim tiskovinama s političkom problematikom.

Analizirali smo sve pojavne oblike tekstova s komunikacijskom namjerom ispravka u vodećim hrvatskim tiskovinama *Jutarnji list*, *Večernji list*, *Nacional* i *Globus* u razdoblju od 1. siječnja do 31. lipnja 2009. Tako smo formirali istraživački prigodni uzorak od 72 medijske objave identificirane kao zahtjev za ispravkom u navedenim tiskovinama.³² Uzorak je reprezentativan jer se tiče funkcija medija³³ i obuhvaća

³¹ Šonje, Jure (ur.), natuknica reagirati, navedeno djelo, str. 1061.

³² Uzorke posjeduje autorica teksta.

³³ Funkcije medija u Hrvatskoj nisu izravno uređene, već samo posredno u okviru medijskoga prava. Teorija medija poznaje pet glavnih funkcija od kojih su za potrebe ovoga rada relevantne: 1. mediji bi trebali dati istiniti, sveobuhvatan i inteligentan prikaz dnevnih događaja u kontekstu koji daje smisao; 2. mediji bi trebali služiti kao forum za razmjenu primjedaba i kritika. O tome detaljnije u Hebrang, Branko i Hebrang, Vladimira: *Neki vidovi odnosa društvene odgovornosti medija i potreba profesionalizacije u medijskom području*, Mediji i društvena odgovornost, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, sv. 3, 2010.

polugodišnje stvaranje sadržaja u najnakladnijim hrvatskim dnevnim i tjednim tiskovinama političkoga profila. Jedinica analize bila je medijska objava s izravnim ili neizravnim zahtjevom za ispravkom. Budući da su sve medijske objave bile podvrgnute uredničkoj obradbi, kao izravni zahtjev za ispravkom identificirali smo one objave u kojima se pozivalo na pravnu zaštitu prema ZOM-u i one zahtjeve iz čijeg konteksta proizlazi da se radi o ispravku. Tako ako je u tekstu bio zahtijevan demanti, pojam koji u smislu opovrgnuća nevjerodostojnosti obavijesti nije obuhvaćen ZOM-om, identificirali smo ga kao zahtjev za ispravkom.

U tekstovima u kojima nije bilo izričito naznačeno traži li se ispravak sukladno ZOM-u, ocijenili smo pomoću analize sadržaja i diskursa, tumačenjem denotacije i konotacije i komunikacijske namjere radi li se o ispravku, a u slučaju potvrdnog odgovora uvrstili smo takvu objavu u istraživački uzorak. Radi preglednosti, kvantitativne rezultate analize prikazat ćemo u tablici samo kao zahtjev za ispravkom u pojedinim tiskovinama, jer u promatranom razdoblju nismo pronašli niti jedan ispravak objavljen u skladu s hrvatskim pravnim pravilima.³⁴

Pregled pokušaja objave ispravaka u vodećim hrvatskim tiskovinama

Tiskovina/rubrika	Zahtjev za ispravak
Jutarnji list/Reagiranja	34
Večernji list/Ispravci i objašnjenja*	25
Globus/Pisma čitatelja	6
Nacional/Gazete	7
Sveukupno	72

Izvor: Uzorak iz tiskovina od 1.1. - 31.6.2009.

* Puni naziv rubrike je Forum

³⁴ Analiza pojedinih slučajeva hibridnih ispravaka, primjena prava i protupravno postupanje nakladnika, izvan je opsega ovoga rada.

Sve identificirane objave s obilježjima ispravka dezinformacija pripadaju po formi hibridnim ispravicima koji su najviše bili objavljeni pod egidom *reagiranja* (30%) i *ispravci i objašnjenja* (25%).

Najbliži objavi ispravka na zakonom propisani način bio je *Večernji list* u kojem su hibridni ispravci (jer su u pravilu bili skraćeni i urednički izmijenjeni) objavljavani u rubrici *Ispravci i objašnjenja*, ali svi drugi zakonski uvjeti (objava ispravka na jednakom ili jednako vrijednom mjestu, objava bez skraćivanja i u neizmijenjenom obliku i u prvom sljedećem broju) nisu bili ispunjeni. Ipak, iako je primijenjen naslov rubrike u kojoj je naveden pojam *ispravak*, u svakom tekstu ispravka uredništvo je naznačilo da se radi o *reagiranju*, a što je bitno različito od ispravka, tj. reagiranje uopće nije zakonom propisan institut. Naposljetku, uredništvo ne samo da nije objavljivalo ispravak na način na koji je obvezno već je i komentiralo traženi ispravak objašnjavajući i interpretirajući medijsku objavu koja se ispravlja.³⁵ Ovakvo postupanje protivno je članku 42. stavku 3. ZOM-a prema kojem se u istom izdanju, tj. programskom sadržaju medija, ne može zajedno s ispravkom objaviti i komentar tog ispravka ili odgovor na ispravak. Štoviše, ovakvim postupanjem dodatno se omalovažava i umanjuje pravo pojedinca na čast, ugled, dostojanstvo.

U 13 slučajeva podnositelji zahtjeva izričito su tražili objavu ispravka prema odredbama ZOM-a, međutim glavni urednici i nakladnici nisu tome udovoljili.

U tri slučaja u *Jutarnjem listu* ispravak se odnosio na medijsku objavu s naslovnice tiskovine. S obzirom na obvezu objave ispravka na istom ili istovrijednom mjestu, naznaka o ispravku trebala bi biti na naslovnici tiskovine,³⁶ tj. na naslovnici bi trebalo biti vidljivo da je objavljen ispravak i na koju se medijsku obavijest odnosi. Niti jedan ispravak, koji se

³⁵ Primjerice, ispravak teksta objavljena 22. siječnja 2009. koji je tražilo Ministarstvo unutarnjih poslova RH, a koji je objavljen 16. veljače 2009. u rubrici *Ispravci i objašnjenja*, uredništvo je u istom tekstu dodalo: „Zahvaljujemo na odgovoru, ali naglašavamo da je u spomenutom članku pisalo navodno“.

Mirko Škrnjug je, u ime Odbora za gradnju hrvatskog veleposlanstva u Canberra, tražio ispravak na tekst od 24. siječnja 2009. objavljen pod naslovom *Neven Jurica: diplomat s instinktom za preživljavanje*. Ovaj ispravak objavljen je 27. veljače 2009. pod naslovom *Ispravci i objašnjenja* u rubrici *Forum* kako sljedi: „Točnije on reagira na rečenicu: Napravio je dug od 370 tisuća dolara, ali to nikada nije dokazano, kaže naš sugovornik. M. Škrnjug objašnjava da je veleposlanstvo izgrađeno i namješteno, da su kupljene i druge stvari novcem iseljenih Hrvata iz Australije i Novog Zelanda te da je spomenuti odbor kontrolirao utrošak novca. Još dodaje da reagira zbog istine i korektnosti, pa mi iz istih razloga, podsjećamo da u citiranoj rečenici piše da je naš izvor rekao kako spomenuti dug nikad nije dokazan.“

³⁶ Tako i Prančić, Vicko, navedeno djelo, str. 1253.

odnosio na medijsku objavu s naslovnice, nije bio objavljen sukladno odredbama ZOM-a već samo u rubrici *Pisma čitatelja*.

Ostvarenje prava na ispravak u sudskome postupku

Ukoliko glavni urednik ne objavi ispravak ili ga ne objavi na način određen zakonom, oštećenik može protiv glavnoga urednika podnijeti općinskomu sudu tužbu radi ispravka. Procesna pretpostavka podnošenja tužbe za objavu ispravka prethodno je podnošenje pisanoga i potpisnog zahtjeva glavnome uredniku za objavu ispravka.

Tužba se može podnijeti najkasnije u roku od 30 dana od proteka roka za objavu ispravka, tj. od dana objave traženog ispravka suprotno odredbama Zakona (članak 46. ZOM-a). U slučaju da je tužba podnesena nakon proteka roka od 30 dana, tužbeni zahtjev bit će odbačen.³⁷ U praksi se može pojaviti problem podnošenja tužbe u roku u slučaju kad ispravak uopće nije objavljen. Sukladno odredbi članka 42. st. 2. ZOM-a rok od 30 dana počeo bi teći od dana izlaska prvoga sljedećeg broja tiskovine u kojoj je ispravak trebao biti objavljen.

Sudski sporovi za objavu ispravka trebali bi se rješavati po hitnom postupku, a prvo ročište mora se održati u roku od osam dana od dana podnošenja tužbe (članak 47. ZOM-a). Zakon o parničnome postupku ne određuje što hitan postupak znači. Može se smatrati da hitan postupak podrazumijeva poduzimanje parničnih radnji stranaka i suda u kratkome roku. Ovo je i vidljivo iz odredbi ZOM-a prema kojim se ročište mora održati u roku od osam dana, presuda se mora donijeti odmah po zaključenju glavne rasprave, rok za žalbu je tri dana, drugostupanjski sud mora o žalbi odlučiti u roku od tri dana.

Različito od ZOM-a, austrijski Zakon o medijima propisuje da će sud odlučiti presudom bez održavanja rasprave ukoliko tuženik ne odgovori na tužbu u roku od pet radnih dana. Jednako tako, tužitelj ima rok od pet dana očitovati se na odgovor na tužbu (§ 14. stavak 4.). Sud je obvezan odlučiti o tužbenom zahtjevu presudom u roku od 14 dana od dana primanja odgovora na tužbu i nakon održane rasprave (§ 15. stavak 3.). Također, na zahtjev tužitelja sud će odlučiti o novčanoj kazni ako

³⁷ Članak 282. Zakona o parničnome postupku NN 84/08, 123/08.

ispravak nije bio objavljen ili nije bio objavljen sukladno zakonskim odredbama. Pri odlučivanju o visini novčane kazne uzima se u obzir težina povrede, posljedice medijske objave i naklada te financijski opstanak nakladnika. Novčana kazna ne može biti viša od 1.000 eura u slučaju presude bez održavanja rasprave, tj. 5.000 eura (§18.).³⁸

U Republici Hrvatskoj u sudskom postupku rasprava je ograničena isključivo na raspravljanje i dokazivanje činjenica u pogledu tuženikove dužnosti objave ispravka (članak 48. ZOM-a). Dakle, predmet postupka ne može biti dokazivanje istinitosti medijske objave na koju se ispravak odnosi. Tuženik može dokazivati isključivo postojanje nekih od razloga neobjave ispravka iz članka 42. ZOM-a. Tužbeni zahtjev bit će odbijen ako se utvrdi da nije povrijeđeno pravo ili interes tužitelja ili ako postoji druga okolnost zbog koje prema zakonu ne postoji obveza objave ispravka (članak 48. stavak 3. ZOM-a). Nije jasan prvi navedeni razlog odbijanja tužbenog zahtjeva. Prvo, predmet spora nije utvrđivanje povrede osobnih prava tužitelja, već isključivo postojanje nekih od zakonskih razloga koji isključuju obvezu objave ispravka. Drugo, objava dezinformacije *eo ipso* podrazumijeva protupravno zadiranje u osobna prava osobe na koju se objava odnosi. Stoga, mišljenja smo da tužbeni zahtjev ne bi trebao biti odbijen zbog odsutnosti povrede osobnih prava tužitelja kako to zakon predviđa.

Trajanje parničnoga postupka nije zakonom propisano. Smatramo da bi učinkovitijoj pravnoj zaštiti pridonijelo kad bi zakonom bio određen okvir maksimalnog trajanja postupka jer se ovako u praksi događa da se spor ne rješava po hitnom postupku.³⁹ Nepoštivanje zakonskih rokova ne samo da je postupanje protivno ZOM-u već se time onemogućuje i ostvarivanje prava na pošteno suđenje koje je zajamčeno člankom 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, tj. prava na suđenje u razumnom roku koje je zajamčeno tim člankom.

Neizmijerno je važno objaviti ispravak dezinformacije u što kraćem roku kako bi se ublažila nastala šteta i kako bi se spriječilo širenje neistine putem drugih masovnih medija što je u teoriji poznato kao konvergencija medijskog sadržaja, a navlastito u slučajevima političke promidžbe

³⁸ <http://www.ris.bka.gv.at>

³⁹ U postupku poslovni broj Pn-6686/04 tužba je podnesena Općinskomu građanskom sudu u Zagrebu 16. studenoga 2004., a prvo ročište na kojem je dan odgovor na tužbu održano je 15. veljače 2005.; u postupku Pn 3821/08 tužba je podnesena 10. travnja 2008., a prvo ročište na kojem je dan odgovor na tužbu održano je 6. svibnja 2008.; u postupku Pn 3090/10 tužba je podnesena 22. svibnja 2010., a prvo ročište održano je 14. lipnja 2010.

negativne paradigme. Objava ispravka mogla bi se ostvariti primjenom instituta privremene mjere. Njemački zakon pokrajine Baden-Württemberg predviđa mogućnost određivanja privremene mjere radi objave ispravka na zakonom propisan način pa se u tom slučaju ne mora dokazivati postojanje opasnosti za ostvarivanje prava na ispravak (§ 11. stavak 4.) radi ostvarenja općega dobra – prava na ispravljanje neistine u javnome znanju.

U hrvatskome pravnom sustavu tužitelj može pokrenuti ovršni postupak ukoliko tuženik ne postupi prema pravomoćnoj presudi o objavi ispravka.⁴⁰ Osim navedenoga, glavni urednik može biti prekršajno kažnjen novčanom kaznom do 100.000 kuna ako ne postupi u skladu s pravomoćnom presudom. Prekršajni postupak pokreće se po optužnome prijedlogu tužitelja ili oštećenika.

U nastavku ćemo metodom studije slučaja poslovni broj Pn-3821/08 razmotriti primjenjuje li se navedene odredbe ZOM-a u praksi.⁴¹

Tužitelj B.H. tražio je 27. veljače 2008. od glavnoga urednika tjednika *Globus*, I.A., ispravak teksta objavljena u *Globusu* od 15. veljače 2008. na str. 110 – 115.

Glavni urednik nije udovoljio zahtjevu već je tekst ispravka promijenjenog naslova objavio 14. ožujka 2008. u rubrici *Pisma uredništvu* na str. 114. Podnositelj zahtjeva, B.H., podnio je 9. travnja 2008. Općinskomu građanskom sudu u Zagrebu tužbu radi ispravka, a protiv glavnog urednika Globusa I.A. Prvo ročište, održano izvan okvira hitnog postupka, održano je 6. svibnja 2008. Na drugom ročištu, 4. rujna 2008. saslušane su stranke. S obzirom da je sudac dopustio da predmet rasprave bude i istinitost objavljenih tvrdnji čiji se ispravak tražio, rješenjem je naložio tužitelju, umjesto tuženiku, dostavu dokaza o neistinitosti objavljenih tvrdnji. Zadnje ročište održano je 23. siječnja 2009. na kojem je presudom usvojen tužbeni zahtjev. Tuženik je izjavio 27. veljače 2009. žalbu protiv prvostupanjske presude o kojoj je odlučeno 29. rujna 2009. Drugostupanjskom presudom odbijena je žalba tuženika i potvrđena je prvostupanjska presuda.

⁴⁰ Uređeno glavom dvanaest Ovršnog zakona 173/03, 194/03, 151/04, 88/05, 121/05 i 67/08

⁴¹ U Republici Hrvatskoj nema baze presuda iz kojih bi se mogli crpiti relevantni primjeri presuda pa ovdje navodimo jedan primjer iz vlastite odvjetničke prakse. Ovaj prikaz nije u funkciji uopćavanja sudske prakse, nego samo pokazatelj individualnoga iskustva jednog oštećenika u pokušaju ostvarivanja svojeg ustavnog prava.

Tuženik je nakon pisanog poziva tužitelja na postupanje u skladu s pravomoćnom presudom objavio tek 8. siječnja 2010. djelomičnu presudu u rubrici *Pisma čitatelja* (Sic!).

Tuženik nije objavio ispravak sukladno presudi od 23. siječnja 2009.⁴² već je opetovano promijenio naslov ispravka i objavio ga na manje zamjetnom djelu programskog prostora.

U analiziranome slučaju sudovi se nisu pridržavali propisanih rokova glede određivanja ročišta i rokova o odlučivanju o žalbi. Smatramo da je postupak mogao trajati znatno kraće jer je sud mogao odlučiti o osnovanosti tužbenog zahtjeva odmah nakon saslušanja stranaka s obzirom da tuženik nije mogao dokazati postojanje razloga koji ga oslobađaju obveze objave ispravka. Nema pravnog razloga zbog kojeg je sud zahtijevao od tužitelja dokazivanje neistinitosti medijske objave čiji ispravak je tražio. Ovakvim se postupanjem postupak nepotrebno opteretio i trajao dulje nego što je to bilo potrebno. Dugotrajnost postupka onemogućila je ostvarivanje svrhe ispravka da se odmah neposredno nakon objave dezinformacija objavi istina radi ispravljanja nevjerođostojnih interpretacija u polju javnog znanja, ali i u određenoj mjeri omogući oštećeniku popravljavanje neimovinske štete nastale zbog iznošenja neistine.

Zaključak

Na reprezentativnome prigodnom uzorku dokazali smo hipotezu da zbog izostanka morala u primjeni zakona oštećenici ne mogu ostvariti svoje ustavno pravo na ispravak, a samim time pokušati popraviti neimovinsku štetu nastalu zbog povrede osobnih prava. Ustanovili smo da nakladnici vodećih hrvatskih tiskovina, s pretežno političkim sadržajem, izbjegavaju objavu ispravka što pokazuje da je visok stupanj devijacije u primjeni pravnih pravila koja bi trebala zaštititi pravne subjekte od semantički štetnih obavijesti. Glavni urednici pretežno daju prednost objavi hibridnih ili prikrivenih ispravaka izvan okvira društvene odgovornosti medija. Objava hibridnih ili prikrivenih ispravaka također pripada protupravnome djelovanju, što je bila naša dopunska hipoteza.

⁴² Suprotno odredbama čl. 41. ZOM-a.

Primjena prava na ispravak prijeko je potrebna i radi istinitog informiranja javnosti, jer bez istinitih medijskih interpretacija života nema niti slobode što utječe na usporavanje i/ili ometanje demokratizacije hrvatskoga društva.

Zbog percepcije ekstenzivne medijske slobode koju uživaju novinari, potrebno je osigurati djelotvornu pravnu zaštitu pri ostvarivanju prava na ispravak i odgovor. U protivnome, masovni mediji imaju moć protupravnog postupanja u vidu povrede osobnih prava koje oštećenici ne mogu obraniti djelotvornim pravnim instrumentima.

Literatura

Gavella, Nikola: *Osobna prava I*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000.

Hebrang, Branko i Hebrang, Vladimira: *Neki vidovi odnosa društvene odgovornosti medija i potreba profesionalizacije u medijskom području*, Mediji i društvena odgovornost, Zbornik radova znanstvenog Okruglog stola s međunarodnim sudjelovanjem, Sveučilište u Zagrebu Hrvatski studiji, Zagreb, 2010.

Jowett, S. Garth, O' Donell, Victoria: *Propaganda and Persuasion*, 3rd Edition, Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi, 1999.

Klaić, Bratoljub: *Rječnik stranih riječi*, Školska knjiga, Zagreb, 2007.

Ljubotina, D., Dubravac J.: *Djelotvornost naknadnog ispravka negativnih informacija. Kakva je stvarna snaga demantija?*, Knjiga sažetaka sa 16. godišnje konferencije hrvatskih psihologa, Poreč, 1. 4.10.2007.

Prančić, Vicko: *Pravo na ispravak objavljene informacije i pravo na odgovor na objavljenu informaciju prema Zakonu o medijima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, Vol. 58, 2008., No 5.

Radolović, Aldo: *Odnos prava osobnosti i medijskog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Vol. 28, 2007., br. 1.

Rodney A. Smolla: *Free Speech in an open society*, Alfred A. Knopf Inc., New York, 1992.

Šonje, Jure (ur.): *Rječnik hrvatskog jezika*, Školska knjiga/Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb, 2000.

Tuđman, Miroslav: *Obavijest i znanje*, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 1990.

Tuđman, Miroslav, Boras, Damir, Doveden, Zdravko: *Uvod u informacijske znanosti*, drugo izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1993.

Vodinelić, Vladimir: *Pravo masmedija*, Fakultet za poslovno pravo u Beogradu, Beograd, 2003.

<http://www.ris.bka.gv.at> (15. listopada 2009.)

<http://dejure.org/gesetze/LPresseG> (15. listopada 2009.)

<http://www.telemedicus.info/urteile/214-1-BvR-186193.html> (15. listopada 2009.)

